

SCIENTIFIC UNDERSTANDING OF THE CONCEPTS OF «INNOVATION» AND «INNOVATION ACTIVITY»

Oksana Shatilo

Doctor of Philosophy (Economics),
National Academy of Statistics, Accounting
and Audit (Ukraine)
ORCID 0000-0002-6588-7111

Abstract. The article analyzes the importance of the introduction of innovations both for individual subjects of economic activity and for society as a whole. The historical aspects of the development and implementation of innovations in production processes are studied. The process of innovation implementation is substantiated. The classification of innovations according to the main characteristics has been formed. It has been revealed what types of effect there are from the introduction of innovative activities at enterprises. It was determined that the application of innovations is the most important step in the modern development of society, which aims to apply scientific research to obtain a positive socio-economic result.

Keywords: innovation, innovative activity, innovation, invention, discovery, enterprise.

Стаття надійшла до редколегії 18.09.2023

УДК 330.341.1:504
JEL Classification 031, F21
DOI 10.33111/sedu.2023.53.177.191

Яременко Владислав Ігорович*
Кубарева Ірина Володимирівна**

ВИБІР ПІДХОДУ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ У ПАРАДИГМІ ЗЕЛЕНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. У статті розглядаються екоінновації як важливий інструмент досягнення екологічної ефективності на підприємствах. Представлено систематизацію методичних підходів до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі — економічного, соціального, екологічного, стратегічного та пов'язаних з ними показників. Зазначені підходи можуть

* **Яременко Владислав Ігорович** — аспірант кафедри бізнес-економіки та підприємництва, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна), ORCID 0009-0008-8762-6255, 0986368766@ukr.net

** **Кубарева Ірина Володимирівна** — канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна), ORCID 0000-0001-6950-5937, kubareva.iryna@kneu.edu.ua

використовуватися окремо чи в комбінації для комплексного обґрунтування екоінноваційних рішень.

У статті підкреслено актуальність адаптації підходів до обґрунтування впровадження екоінновацій відповідно до європейських стандартів, зокрема програми LIFE, що сприяє досягненню не лише екологічних, а й економічних та стратегічних переваг. Проаналізовано складові програми LIFE Європейського Союзу та їх вплив на бізнес з позицій обґрунтування впровадження екоінновацій. Проведено аналіз кожної з чотирьох підпрограм із детальним оглядом їх цілей та спрямованості.

У дослідженні підкреслюється важливість впровадження екоінновацій у контексті сучасних вимог до сталого розвитку і наголошується на необхідності підтримки таких ініціатив для досягнення цілей ЄС. Аналіз можливих результатів впровадження екоінновацій дозволяє визначити важливий взаємозв'язок між підходами до обґрунтування та очікуваними результатами. Запропоновані показники доцільності впровадження екоінновацій допоможуть підприємствам краще зрозуміти необхідні аспекти досягнення максимальної користі від екоінновацій та сприяє сталому розвитку.

Ключові слова: стійкий бізнес; екологічні інновації; економічний підхід; соціальний підхід; екологічний підхід; стратегічний підхід; показник доцільності впровадження екоінновацій, зелене підприємництво.

Вступ. Перед сучасним світом постають виклики стосовно збереження природного середовища та досягнення сталого розвитку. У цьому контексті екоінновації виступають як важливий інструмент для досягнення збалансованої взаємодії між підприємництвом та охороною навколишнього середовища. Екоінновації стимулюють підприємства до впровадження практик, спрямованих на зменшення негативного впливу на природу та ефективне використання ресурсів. Екоінновації являють собою ключовий елемент сучасного підприємництва, спрямований на забезпечення збалансованої взаємодії між підприємництвом та охороною навколишнього середовища. Екоінновації містять технологічні, продуктові, організаційні, та процесні інновації, спрямовані на зменшення негативного впливу бізнесу на природу та раціональне використання ресурсів.

Екологічні проблеми та сталість ресурсів стали одними з найбільших викликів сучасного світу. Надмірне використання природних ресурсів та забруднення довкілля викликають зміни клімату, втрату біорізноманітності, та загрожують життєздатності планети. Україна, подібно до багатьох інших країн, стикається зі зростаючими екологічними викликами та потребою у сталому розвитку. Проблема екоінновацій та їх роль у розвитку зеленого підприємництва стає надзвичайно актуальною в умовах сучасного світу. В Україні ця проблема стала не лише питанням збереження довкілля, а й важливим елементом сталого економічного розвитку. Для вирішення цих проблем акцент робиться на розвитку екоінновацій, які поєднують технологічний прогрес зі сталістю та екологічною чистотою. Ефективність та поширення екоінновацій залишаються об'єктом досліджень та розгляду наукової спільноти та практиків.

Експертиза в галузі екоінновацій зосереджується на дослідженні та аналізі таких аспектів:

- *ефективність екоінновацій.* Вчені вивчають результати і вплив екоінновацій на зменшення викидів CO₂, раціональне використання ресурсів, та зниження негативного впливу підприємств на довкілля. Зокрема, М. Е. Porter та Claas van der Linde [10] наголошують на зростаючій важливості зеленої економіки та необхідності переходу до сталого розвитку. Подальшого дослідження потребує побудова системи та правил використання показників для обґрунтування екоінновацій;

- *механізми впровадження.* Дослідження містить аналіз методів і стратегій впровадження екоінновацій у підприємствах та суспільстві. Н. Forsman, S. Temel та M. Uotila [8] пропонують управлінські засади впровадження інновацій. При цьому уточнення потребує питання побудови відповідного механізму з урахуванням напрямів ефективності та цілей екологічної повістки ЄС (програм та політик);

- *інвестиції та фінансування.* Акцентується увага на механізмах залучення інвестицій для підтримки екоінноваційних проєктів. S. Temel [8] і L. Melese [9] визначають джерела фінансування та шляхи залучення коштів. При цьому подальших досліджень потребує питання комунікацій з інвесторами у зелений бізнес та обґрунтування доцільності залучення інвестицій з урахуванням прирощення екологічного ефекту.

У цьому дослідженні ми вирішили зосередити увагу на механізмі впровадження екоінновацій, а саме — на дослідженні підходів до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій в бізнесі та розробці своїх власних підходів, які будуть відповідати сучасним тенденціям науки та зеленого підприємництва. Це передбачає систематизацію підходів до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій, розробку переліку та визначення змісту відповідних показників, ідентифікацію напрямів використання показників при прийнятті рішень щодо впровадження екоінновацій. При цьому дане дослідження проводиться у контексті парадигми зеленого підприємництва.

Постановка завдання. Різноманітність визначень екоінновацій зумовлює необхідність їх систематизації. Тому у цій статті ми проаналізуємо еволюцію концепції екоінновацій за період 1990–2021 рр., а також її сучасний актуальний фокус.

Також ми розглянемо проблематику реалізації екоінновацій у бізнесі, яка полягає в тому, що самої економічної мотивації може бути недостатньо, тому, наприклад, Luqmani M. Leach і D. Jesson [1] стверджують, що якщо компанії хочуть зробити суттєвий внесок у вирішення екологічних проблем у рамках парадигми сталого бізнесу, існує нагальна потреба в тому, щоб менеджери краще зрозуміли, як ефективно впроваджувати інновації в напрямі сталого розвитку. Для цього ми спробуємо детальніше розібратися в підходах обґрунтування доцільності впровадження екоінноваційних рішень на підприємствах і у бізнесі.

Розвиток екоінновацій має бути відповідним сучасній концепції зеленого підприємництва: дослідження сутності зеленого підприємництва у сучасному середовищі, його принципів, напрямів і критеріїв відповідності до мети розвит-

ку продуктів (екоінновацій) через процеси, що відповідають критеріям sustainable / green business.

Зелений бізнес — це діяльність, що має мінімальний негативний вплив на довкілля, суспільство та економіку, який об'єднує екологічне ставлення до природи, справедливі умови праці та економічний успіх. Зелені компанії (які є агентами змін у розвитку зеленого бізнесу) мають прогресивні екологічні принципи та політику. Бізнес вважається зеленим, якщо він керується принципом циркуляції в своїх рішеннях, постачає екологічні товари та послуги, що замінюють неекологічні, є «зеленішим» за конкурентів і відповідає екологічним стандартам тривалий час на системній основі.

Отже, ця стаття має на меті дослідити та проаналізувати різні підходи до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у сучасному зеленому бізнесі. Тут ми розглянемо теоретичні основи та наукові підходи, які допоможуть підприємствам обґрунтувати важливість інвестицій в екологічно орієнтовані інновації. Також ми запропонуємо авторські підходи, які відповідатимуть сучасним окресленим потребам зеленого підприємництва.

Методологія нашого дослідження базується на концепції зеленої економіки та сталості, екологічної та стійкої конкурентоспроможності, теорії стейкхолдерів, програмах ЄС у сфері екоінновацій.

Результати. У сучасному світі все більше підприємців починають звертати увагу на екологічну компоненту своєї діяльності. Це пов'язано з посиленням усвідомлення важливості збереження навколишнього середовища та розумінням необхідності розвитку сталого бізнесу. Тому сучасна парадигма зеленого підприємництва передбачає екологічний, економічний, соціальний розвиток бізнесу, а одним із найбільш важливих інструментів трансформації підприємства у зелене підприємство є впровадження екоінновацій.

Щодо концепції екоінновацій, одне з перших його визначень було запропоноване Фусслером і Джеймсом [3]. Відповідно до їх дослідження екоінновації є новим продуктом або процесом, який пропонує цінність як для компанії, так і для споживачів, одночасно значно зменшуючи шкідливий вплив на навколишнє середовище. Подібним способом інші визначення, сформульовані в 1997–2000 рр. (Геммельскампом [4], а також Реннінгсом [5]), передусім наголошують на пом'якшенні негативних екологічних наслідків економічної діяльності. Застосування цих технологій не зменшує забруднення, але обмежує його негативний вплив на навколишнє середовище.

Подальша еволюція концепції екоінновацій охоплює визначення, сформульовані в 2005–2009 рр. (зокрема Геллстром [6]), який розглядає екоінновації набагато ширше, як зміни не лише в екології та економіці, а й в соціальній складовій. Що стосується обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій, згідно з цими визначеннями воно передбачає, що впровадження екоінновацій призводить до зменшення забруднення, більш ефективного та відповідального використання ресурсів, досягнення соціальних вигід, а також інституційних переваг.

Нарешті визначення, сформульовані в 2020–2022 рр., розкривають екоінновації в стратегічному вимірі, оскільки вони стосуються взаємозв'язку між компаніями, їх конкурентним середовищем та взаємодією в інноваційному процесі [8]. Екоінновації стосуються вирішення екологічних, економічних і соціальних проблем [9], охоплюючи технологічні зміни (продукція та виробничі процеси) і не технологічні зміни (організаційні, маркетингові та інституційні).

Отже, актуальний фокус концепції екоінновацій охоплює такі аспекти: зменшення забруднення як обов'язкова норма діяльності; не лише ефективне, а й обов'язково відповідальне використання ресурсів; здобування соціально-економічних ефектів; досягнення цілей сталого розвитку; отримання інституційних ефектів; охоплення змін операційних процесів (технологічні зміни) та інших сфер діяльності (нетехнологічні зміни — процесів, підтримуючих створення продуктів та послуг).

У сучасній науці виділяють чотири основні підходи до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі [8, 9] (рис. 1).

Рис. 1. Основні підходи до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі

Джерело: складено за даними [8, 9].

Економічний підхід обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій базується на економічних факторах. Зелена економіка набуває все більшої ваги у сучасному світі, оскільки вона дозволяє досягти економічного росту і одночасно зменшити негативний вплив на довкілля. За допомогою екоінноваційних рішень можна збільшити продуктивність, знизити виробничі витрати та отримати конкурентні переваги на ринку. Наприклад, розвиток автомобільної промисловості, що використовує екологічно чисті палива та енергію з альтернативних джерел, може позитивно позначитися на середовищі та забезпечити стійкий розвиток цієї галузі.

Соціальний підхід обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій пов'язаний із соціальними аспектами. Споживачі все більше усвідомлюють важливість природоохоронних питань та вибирають продукцію, яка має менший негативний вплив на середовище. Ці споживачі готові платити більше за екологічно чисті товари і послуги. Впровадження екоінноваційних рішень дозволяє підприємствам забезпечити високу якість продукції та задоволення потреб споживачів, одночасно відповідаючи на їхні соціальні очікування.

Екологічний підхід обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій заснований на екологічних перевагах. Зменшення викидів шкідливих речовин, використання відновлюваних джерел енергії та зменшення споживання ресурсів сприяють збереженню навколишнього середовища. Довкілля є невід'ємною складовою нашого життя, і ми повинні докласти максимум зусиль для його збереження та відновлення. Впровадження екоінноваційних рішень — один з найбільш ефективних способів досягнення цієї мети.

Стратегічний підхід до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій в бізнесі містить комплексний аналіз і планування, спрямовані на забезпечення сталості та конкурентоспроможності підприємства в умовах зростаючого екологічного тиску та змін в споживацьких вподобаннях.

Нижче спробуємо використати вищезазначені підходи, щоб обґрунтувати доцільність впровадження екоінновацій в бізнесі, а саме — проаналізувати методи обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій в бізнесі за основними підходами (табл. 1).

Підходи, зазначені у табл. 1, варто використовувати у комплексі для обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі. Важливо провести комплексний аналіз і врахувати всі аспекти для прийняття рішень.

Отже, впровадження екоінновацій є значущим елементом сучасного розвитку, що дозволяє забезпечити баланс між економікою, довкіллям та соціальними потребами. Економічні, соціальні та екологічні переваги впровадження екоінновацій виявляються через збільшення ефективності виробництва, задоволення споживачів та збереження навколишнього середовища. Обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій базується на економічних, соціальних, екологічних факторах та на наукових дослідженнях, які підтверджують їх вплив та ефективність.

Таблиця 1

**НАПРЯМИ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ
 В БІЗНЕСІ ЗА ОСНОВНИМИ МЕТОДИЧНИМИ ПІДХОДАМИ**

<i>Економічний підхід</i> Напрями і показники обґрунтування	<i>Соціальний підхід</i> Напрями і показники обґрунтування	<i>Екологічний підхід</i> Напрями і показни- ки обґрунтування	<i>Стратегічний підхід</i> Напрями і показники обґрунтування
<p>1. Розрахунок потенційних економічних вигід: аналіз економічних переваг, які можуть виникнути в результаті впровадження екоінновацій. Це може включати зменшення витрат на енергію, сировинні матеріали та операційні витрати, а також підвищення конкурентоспроможності і ринкової цінності.</p> <p>2. Аналіз терміну окупності: розрахунок швидкості повернення вкладених коштів в проекти розвитку екоінновацій.</p> <p>3. Аналіз рентабельності. Обчислення прибутковості екоінноваційних проектів</p>	<p>1. Оцінка сприяння іміджу: аналіз, як впровадження екоінновацій може позитивно вплинути на сприйняття компанії клієнтами, споживачами та громадськістю загалом.</p> <p>2. Відповідність законодавству і нормативам: врахування норм регулювання та законодавства, які можуть вимагати впровадження екоінновацій. Виконання цих вимог може захистити бізнес від правових ризиків і штрафів</p>	<p>1. Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище: визначення процесів, продуктів та напрямів бізнесу, які мають негативний вплив на довкілля, та видів екоінновацій, які можуть цей вплив зменшити або усунути.</p> <p>2. Використання відновлюваних джерел енергії: аналіз можливості переходу на використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна або вітрова енергія, для зменшення викидів CO₂ та енерговитрат</p>	<p>1. Довгостроковий план: дослідження, наскільки екоінновації відповідають стратегії розвитку бізнесу. Аналіз перспектив створення стійкої бізнес-моделі та забезпечення конкурентних переваг.</p> <p>2. Ризики та можливості: аналіз можливих ризиків та можливостей, пов'язаних з екоінноваціями; визначення їх впливу на бізнес та можливостей управління ними</p>

Джерело: складено за даними [8, 9].

Кожен з цих підходів використовується в наукових дослідженнях та практичних додатках для обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі залежно від конкретної ситуації та цілей підприємства.

Для урахування всіх факторів впливу на прийняття рішення про доцільність впровадження екоінновацій потрібно проаналізувати і систематизувати концептуальні підходи, що пояснюють доцільність екоінновацій з позицій різних напрямів. Можна сформувати наукові підходи до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі, які базуються на дослідженнях і внеску вчених з різних областей. У табл. 2 зазначено кілька наукових підходів за вченими, які їх підтримують.

Таблиця 2

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ
ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ В БІЗНЕСІ**

Підхід (представник)	Суть підходу
Зелена економіка та сталість (Лестер Браун)	Наголошується на зростаючій важливості зеленої економіки та необхідності переходу до сталого розвитку. Екоінновації можуть сприяти створенню сталого бізнесу, зменшенню впливу на довкілля та оптимізації ресурсів
Екологічна та стійка конкурентоспроможність (Майкл Портер)	Екоінновації можуть зміцнити позиції компанії на ринку, покращити ефективність та знизити вартість виробництва. Вони можуть бути ключовим чинником у досягненні конкурентної переваги
Економіка обміну ресурсами (Джозеф Шумпетер)	Інновації ведуть до зрушення економічних процесів. Використання більш ефективних інновацій може відкрити нові можливості для обміну ресурсами та створити новий ринок
Теорія стейкхолдерів (Едвард Фрімен)	За теорією стейкхолдерів, економічний успіх підприємства залежить від задоволення потреб різних стейкхолдерів

Джерело: складено за даними [10].

Беручи до уваги існуючий вплив факторів середовища на функціонування і результати діяльності підприємництва, необхідно дотримуватися норм і правил, а також керуватися основними цілями, які висуваються провідними міжнародними організаціями до зеленого підприємництва.

Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС 23 червня 2022 р., а 8 листопада 2023 р. Єврокомісія рекомендувала почати переговори про вступ України до ЄС, тому доречно було б сформулювати новий підхід до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі відповідно до цілей ЄС. Цей підхід не лише буде відповідати сучасним тенденціям розвитку науки і бізнесу, але й сприятиме дотриманню відповідних стандартів ЄС, а в цілому зможе інтегрувати зазначені підходи.

Також можна розглянути програму LIFE, яка є інструментом ЄС для фінансування малого і середнього бізнесу, а також стартапу чи організації, діяльність якої направлена для захисту навколишнього середовища та на зменшення негативного впливу зміни клімату. Ця програма реалізується в різних сферах та поділяється на чотири підпрограми, які зображені на рис. 2.

Рис. 2. Складові програми LIFE та їх зміст у контексті розвитку екоінновацій

Джерело: складено за даними [7].

Проаналізувавши попередні підходи, спробуємо встановити взаємозв'язок між підходами до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій та результатами таких впроваджень. У табл. 3 описано методичні, концептуальні та інституційні підходи реалізації екоінновацій, а також визначено, як саме відповідно різним підходам мотивується впровадження екоінновацій.

Таблиця 3

МАТРИЦЯ ВЗАЄМОЗ'ЯЗКУ МІЖ ПІДХОДАМИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ТАКИХ ВПРОВАДЖЕННЯ

Підходи	Результати впровадження														
	Зростання конкурентоспроможності	Зменшення витрат	Зростання ринкової цінності	Покращення іміджу	Відповідність нормам закону	Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище	Використання відновлюваних джерел енергії	Створення стійкої бізнес-моделі	Зростання рентабельності	Мінімізація ризиків	Створення зеленого підприємництва	Створення нових можливостей для обміну ресурсами та створення нового ринку	Збереження природи та біорізноманіття	Запровадження циркулярної економіки	Разом результатів за підходом
<i>Методичні підходи</i>															
Економічний	+	+	+												4
Соціальний				+	+									+	3
Екологічний						+	+				+		+	+	5
Стратегічний								+		+	+	+			4
<i>Концептуальні підходи</i>															
Зелена економіка та сталість						+	+				+			+	4
Екологічна та стійка конкурентоспроможність	+	+	+	+				+	+		+				7
Економіка обміну ресурсами		+										+			2
Теорія стейкхолдерів						+							+	+	3
<i>Інституційні підходи</i>															
Відповідність цілям ЄС			+		+	+	+						+	+	6
<i>Разом підходів за результатами</i>	2	3	3	2	2	4	3	2	2	1	4	2	3	5	x

Джерело: складено авторами.

Проаналізувавши табл. 3, можна помітити, що кожний із підходів враховує різні результати впровадження екоінновацій, отже, формує різні стимули для підприємців, щоб ті застосували екоінновацій у своїй діяльності. З описаних підходів найбільш обґрунтованим є підходи екологічної та стійкої конкурентоспроможності та відповідності цілям ЄС. Однак також очевидно, що деякі з вказаних результатів слугують об'єктом вивчення в межах різних підходів. У нашому дослідженні — це запровадження циркулярної економіки, створення зеленого підприємництва, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Для обґрунтування впровадження тих чи тих екоінновацій на підприємстві доцільно застосовувати показник, який дозволить підприємцю краще зрозуміти доцільність такого впровадження.

Для розрахунку показника доцільності впровадження ми пропонуємо два вагових коефіцієнти, розрахунок яких засновано на експертних оцінках. Перший ваговий коефіцієнт відображає доцільність впровадження таких екоінновацій відповідно до основної мети діяльності будь-якого підприємства, а саме — отримання прибутку. Цей ваговий коефіцієнт задає вербальну інтерпретацію «висока» (значення 1), «середня» (значення 0,5) або «низька» (значення 0) доцільність впровадження для бізнесу. Другий ваговий коефіцієнт відображає складність реалізації таких екоінновацій (табл. 4).

Таблиця 4

КОЕФІЦІЄНТИ СКЛАДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ

Рівні складності	Значення
Неможливо реалізувати	0
Майже неможливо реалізувати	0–0,1
Дуже складно реалізувати	0,2–0,4
Реалізація середньої складності	0,5–0,7
Потребує нескладних поступових рішень	0,8–0,9
Механізм реалізації дуже простий і загальновідомий	1

Джерело: складено авторами.

Цей показник безпосередньо показує, наскільки досліджені в цій статті підходи до впровадження екоінновацій обґрунтовують доцільність таких дій (табл. 5).

Таблиця 5

ПРИКЛАД РОЗРАХУНКУ ІНТЕГРАЛЬНОГО КОЕФІЦІЄНТА ДОЦІЛЬНОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ ЗА РІЗНИМИ ПІДХОДАМИ

Підходи	Відповідність бізнес-цілям (k1)	Складність реалізації інновацій (k2)	Коефіцієнти вагомості		Інтегральний коефіцієнт (K)
			k1	k2	
Економічний	Висока	Впровадження економічно ефективних технологій, зменшення витрат, підвищення прибутковості	1	0,4	0,7
Соціальний	Середня	Створення робочих місць, підтримка соціальних програм та розвиток спільноти	0,5	0,8	0,65
Екологічний	Середня	Зменшення викидів, використання відновлюваних ресурсів, збереження природних екосистем	0,5	0,5	0,5
Стратегічний	Висока	Визначення довгострокових цілей та планів, адаптація до ринкових тенденцій	1	0,5	0,75
Зелена економіка та сталість	Висока	Залучення до циркулярної економіки, використання сталих матеріалів	1	0,3	0,65
Екологічна та стійка конкурентоспроможність	Висока	Впровадження інновацій, що підвищують конкурентоспроможність, за умови збереження природних ресурсів	1	0,4	0,7
Економіка обміну ресурсами	Висока	Створення систем обміну ресурсами між підприємствами, зменшення відходів	0,5	0,5	0,5
Теорія стейкхолдерів	Висока	Залучення та врахування інтересів всіх стейкхолдерів, від працівників до споживачів	1	0,2	0,6
Відповідність цілям ЄС	Висока	Впровадження заходів, що відповідають стандартам та цілям Європейського Союзу	1	0,7	0,85

Джерело: складено авторами

Досліджуючи показники з табл. 5, можна зробити висновок, що у виборі впровадження екоінновацій підприємцям найкраще керуватися підходом відпо-

відності цілям ЄС, адже цей підхід дозволить підприємствам брати участь у програмах ЄС та інших, отримувати кошти на розвиток зелених інновацій, які зроблять підприємство конкурентоспроможним і дозволять збільшити прибутки. Механізм реалізації ми віднесли до реалізації середньої складності, адже такі впровадження справді потребують серйозних кроків і рішень. В той же час дослідження та розробки Європейської Комісії та їх доступність і відкритість на офіційному сайті ЄС уможливають отримання необхідної інформації для розвитку зеленого підприємництва.

Висновки. У сучасному світі підприємці починають дедалі більше звертати увагу на екологічну сторону діяльності. Це обумовлено важливістю збереження навколишнього середовища та необхідності сталого бізнесу. Наведений огляд концепції екоінновацій, її еволюції дозволяє робити висновок про те, що екоінновації стають ефективним інструментом для досягнення зеленого підприємництва, сприяючи одночасно підвищенню ефективності та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Виділені чотири основні підходи до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій за основними методичними підходами (економічний, соціальний, екологічний та стратегічний) зумовлюють системне та збалансоване урахування результатів розвитку сучасного підприємства.

Запропонований комплексний розгляд підходів до обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій у бізнесі дозволяє висувати гіпотезу про наявність взаємозв'язку цих підходів у їх системній цілісності та встановлювати їх роль у стимулюванні підприємців до впровадження екоінновацій через призму результатів їх реалізації. Також цей підхід дозволяє побачити, які з результатів реалізації екоінновацій найчастіше використовуються у різних підходах, як об'єкт обґрунтування доцільності таких впроваджень. Показники у табл. 4 може допомогти підприємцям визначити, якими підходами керуватися, враховуючи свої цілі, для успішної інтеграції зелених інновацій у власний бізнес.

Для обґрунтування доцільності впровадження екоінновацій відповідно до різних підходів запропоновано визначати інтегральний коефіцієнт вибору підходу до обґрунтування доцільності інноваційних рішень на основі експертних оцінок двох критеріїв прийняття рішень — відповідності інновацій бізнес-цілям і складності їх впровадження.

Спираючись на досвід європейських країн, вважаємо, що у разі реалізації екоінновацій українським підприємцям найкраще керуватися принципом їх відповідності цілям ЄС, що дозволить брати участь у програмах ЄС та інших, отримувати фінансування для розвитку зелених інновацій.

Література / References

1. Luqmani, M. Leach, D. Jesson. "Factors behind Sustainable Business Innovation: The Case of a Global Carpet Manufacturing Company," *Environmental Innovation and Societal Transitions* 24 (2017): 94–105, <https://doi.org/10.1016/j.eist.2016.10.007>.

2. Pichlak M., Szromek A. R. "Eco-Innovation, Sustainability and Business Model Innovation by Open Innovation Dynamics," *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity* 7, no. 2 (2021): 1–15, <https://doi.org/10.3390/joitmc7020149>.
3. Fussler P. J., "Book Review: Driving Eco-Innovation; a Breakthrough Discipline for Innovation and Sustainability, Pitman Publishing," *Business Strategy and the Environment* 6, no. 5 (1997): 297, [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1099-0836\(199711\)6:5<297::aid-bse128>3.0.co;2-r](https://doi.org/10.1002/(sici)1099-0836(199711)6:5<297::aid-bse128>3.0.co;2-r).
4. Hemmelskamp J. "Environmental Policy Instruments and Their Effects on Innovation," *European Planning Studies* 5, no. 2 (1997): 177–194, <https://doi.org/10.1080/09654319708720392>.
5. Rennings K. "Redefining Innovation — Eco-Innovation Research and the Contribution from Ecological Economics," *Ecological Economics* 32, no. 2 (2000): 319–332, [https://doi.org/10.1016/s0921-8009\(99\)00112-3](https://doi.org/10.1016/s0921-8009(99)00112-3).
6. Hellstrom T. "Dimensions of Environmentally Sustainable Innovation: The Structure of Eco-Innovation Concepts," *Sustainable Development* 15, no. 3 (2007): 148–159, <https://doi.org/10.1002/sd.309>.
7. "European Commission, Official Website," European Commission, https://commission.europa.eu/index_en (accessed 3.11.2023).
8. Forsman H., Temel S., Uotila M. "Towards Sustainable Competitiveness: Comparison of the Successful and Unsuccessful Eco-Innovators," *International Journal of Innovation Management* 17, no. 03 (2013): 1–26, <https://doi.org/10.1142/s136391961340015x>.
9. Melece L. "Eco-Innovation and Its Development in Baltic States," *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* 37, no. 3 (2015): 415–424, <https://doi.org/10.15544/mts.2015.36>.
10. Porter M. E. "Green and Competitive: Ending the Stalemate," *The Dynamics of the Eco-Efficient Economy*, 73 (5) (2000): 120–134, <https://doi.org/10.4337/9781782543978.00010>.

CHOOSING THE APPROACH TO JUSTIFY THE FEASIBILITY OF IMPLEMENTING ECO-INNOVATIONS IN THE PARADIGM OF GREEN ENTREPRENEURSHIP

Vladyslav I. Yaremenko

PhD student,
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman (Ukraine)
ORCID 0009-0008-8762-6255

Iryna V. Kubareva

Dr. Sc. (Econ.), Docent, Kyiv National
Economic University named after Vadym
Hetman (Ukraine)
ORCID 0000-0001-6950-5937

Abstract. This article explores eco-innovations as a crucial tool for achieving environmental efficiency in enterprises. A systematic categorization of four methodological approaches to justifying the feasibility of implementing

eco-innovations in business is presented: economic, social, environmental, strategic, and related indicators. These approaches can be utilized individually or in combination for a comprehensive justification of eco-innovative decisions.

The relevance of adapting approaches to justify the implementation of eco-innovations according to European standards is emphasized in the article, particularly the LIFE program, which contributes to achieving not only environmental but also economic and strategic advantages. The components of the European Union's LIFE program and their impact on business in terms of justifying the implementation of eco-innovations are analyzed. Each of the four subprograms is scrutinized with a detailed overview of their goals and focus.

The research underscores the importance of implementing eco-innovations in the context of contemporary sustainable development requirements and emphasizes the necessity of supporting such initiatives to attain EU goals. The analysis of potential outcomes of eco-innovation implementation allows identifying a significant correlation between justification approaches and expected results. The proposed indicators of feasibility for implementing eco-innovations will aid businesses in better understanding essential aspects to maximize the benefits of eco-innovations and contribute to sustainable development.

Keywords: sustainable business; ecological innovations; economic approach; social approach; ecological approach; strategic approach; indicator of feasibility of implementing eco-innovations, green entrepreneurship

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023